

Nr 618

Av herrar Hedlund och Ohlin, om sänkt skolålder.

(Lika lydande med motion nr 488 i Första kammaren)

I vårt land liksom i övriga nordiska länder inträder skolplikten vid 7 års ålder, vilket betyder att skolinträdet här sker ett à två år senare än i många andra länder. Det torde vara svårt att finna andra än rent historiska förklaringar till detta förhållande. I Västeuropa börjar skolplikstiden i allmänhet vid uppnådda 6 år — i England liksom i stora delar av USA redan vid 5 år. Det svenska samhället har undergått en stark utveckling alltsedan den nuvarande skolinträdesåldern infördes. Sexåringen har i dag stora möjligheter till en snabbare mognad och en rikare erfarenhetsvärld än för bara ett halvsekel sedan genom massmedia, moderna kommunikationer etc. En omprövning av skolinträdesåldern bör därför ske nu.

En sänkning med ett år av intagningsåldern i grundskolan medför problem av såväl pedagogisk som organisatorisk art, vilka vi återkommer till längre fram i denna motion. Här skall endast antydvas, att en sänkt skolinträdesålder även på längre sikt torde *i genomsnitt* bli mindre än tolv månader genom reformens successiva införande, bristen på lärare och lokaler m. m. Särskilt bör emellertid de pedagogiska problemen beaktas. Pedagogisk forskning och pedagogiska hjälpmedel kan revolutionera traditionellt skoltänkande på detta område.

Frågan om en tidigareläggning av skolåldern uppmärksammades för övrigt redan av 1957 års skolberedning, som emellertid på grund av sina direktiv var förhindrad att närmare gå in på frågan. Men beredningen framhöll likväl, att en tidig skolstart kunde ha många fördelar ur såväl social, medicinsk som psykologisk synvinkel. Skolberedningen ansåg det vara en viktig samhällelig uppgift att under kommande decennier bygga ut förskoleväsendet med syfte att så småningom kunna införliva detta med det allmänna skolväsendet. Beredningen ansåg att vi förr eller senare skulle bli tvingade att allvarligt överväga att inrätta förskoleklasser eller låta barnen börja skolan redan i sexårsåldern.

Förskolan

Förskolans roll i samband med en tidigarelagd skolstart bör givetvis också bli föremål för närmare utredning. Särskilt bör frågorna om i vad

mån och på vad sätt förskolan skall infogas i vårt skolväsende uppmärksammas. Om förskolan göres obligatorisk för 6-åringar men frivillig för 5-åringar förutsätter det att 6-åringarna erhåller en något annorlunda utformad förskoleundervisning än yngre barn. Bl. a. bör det undersökas om undervisningen för 6-åringarna i så fall kan täcka delar av de kursmoment som nu gäller årskurs 1 av grundskolan. Ungefär på det sättet är skolgången f. ö. ordnad för 5- och 6-åringarna i England och USA. Självfallet bör skolmognadsprov liksom nu få avgöra, om barnen skall börja vid 5, 6 eller 7 års ålder, oavsett vilken lösning på problemet med den tidigare skolstarten en utredning kan komma att förordas.

Förskolans omhändertagande av sexåringarna kan ge många barn en bättre utvecklingschans. Undersökningar har givit till resultat, att de barn som gått i förskola klarat åtminstone det första skolåret bättre än andra barn. En tidigare lagd skolgång har alltså visat sig kunna erbjuda betydande fördelar; barnen får efter sin ålder avpassad social fostran och får anpassa sig till gruppsamvaro. Leken utnyttjas i utvecklingsfrämjande syfte. Iakttagelser av barnens beteende kan i många fall leda till medicinskt eller psykologiskt ingripande som annars skulle komma för sent.

Expertisen tycks också vara helt ense om förskolans stora betydelse. Att en stark föräldraopinion står bakom kravet på en utbyggd förskola kan man utläsa av den mycket snabba tillväxten av lekskolor/förskolor. En nyligen av centrens kvinnoförbund över hela landet genomförd inventering av antalet lekskolor, lokaler, utrustning och personal för dessa pekar klart i den riktningen. Föräldrarna får emellertid ofta svara för orimligt stora kostnader för lokaler, personal och inte minst transporter av barnen men alla kommentarer tyder på att man önskar en snabb utbyggnad av förskoleverksamheten i *skolans regi*. Speciellt stort är givetvis behovet i glesbygderna där barnen ofta växer upp ensamma och helt utan den möjlighet till gruppanpassning som barnen i de större tätorterna har.

Uppenbarligen är en utbyggnad av förskoleverksamheten över hela landet förenad med stora praktiska problem på åtskilliga håll. Det begränsade elevunderlaget inom rimliga avstånd på landsbygden får beräknas medföra organisatoriska problem. Särskilt torde detta vara fallet för de utpräglade glesbygdernas del, där behovet som ovan påpekats är störst. Angelägenheten av att barnen i dessa bygder till följd av de särskilda svårigheterna ej blir eftersatta gör det nödvändigt att frågan om skjutsar till och från skolan ägnas särskild uppmärksamhet vid uppläggnings- och utbyggnads- av förskoleundervisningen.

Skolpliktstidens längd

Andra viktiga frågor att ta upp i en utredning gäller skolpliktstidens

längd. En uppfattning går ut på att en sänkning av skolinträdesåldern med ett år i form av ett obligatoriskt förskolekolår medför 10-årig skolplikt. Enligt en annan uppfattning bör en förskjutning av den obligatoriska utbildningen ett levnadsår nedåt resultera i att sexåringen redan från början ges skolmässig utbildning — om än av något enklare slag än den som nu ges sjuåringarna.

Enligt den förra uppfattningen blir alltså skolgången tioårig. Den senare uppfattningen innebär oförändrad skolpliktstid, d. v. s. nioårig skolgång. Eleverna börjar grundskolan vid 6 års ålder och slutar vid 15 år, varvid man bl. a. hänvisar till de ökade möjligheterna skolan kan erhålla genom den pedagogiska forskningens resultat. Vi tar inte ställning till de båda alternativen utan vill endast peka på dem. De pedagogiska, ekonomiska och arbetsmarknadsmässiga effekterna av de båda alternativen bör utredas.

Sambandet förskola—grundskola

Vad det organisatoriska sambandet förskola—grundskola beträffar vill vi erinra om 1957 års skolberednings ovan refererade synpunkter på denna fråga. Beredningen ansåg att förskoleväsendet så småningom — efter kraftig utbyggnad — borde införlivas med det allmänna skolväsendet. Samma inställning redovisade statsutskottet i ett utlåtande 1964.

Vi finner dessa synpunkter i stort sett riktiga och förordar att förskolorna snarast möjligt överflyttas till skolmyndigheterna på såväl det centrala, regionala som det lokala planet. I avvaktan på att ett sådant förslag närmare utreds bör en organisatorisk samverkan de båda skolformerna emellan kunna komma till stånd redan nu i form av gemensamma studiedagar för lågstadielärare och förskollärare etc. Även för att lösa skolmognadsproblemen torde sådant samråd vara av stort värde.

I de fall kommunerna kan ordna förskoleverksamhet för femåringar, vilket vi anser i hög grad önskvärt, bör också den enligt vår mening inordnas under skolväsendet. Vi förutsätter emellertid att den i så fall är frivillig för femåringarna.

Vid 1966 års riksdag fattades beslut om ett ökat statligt stöd till daghemsverksamheten samt om en integration av daghem, fritidshem och lekskolor i en integrerad barnstuga. Integrationen av lekskolor och daghem får enligt vår mening inte förhindra en fortsatt självständig förskoleverksamhet att ytterligare utveckla sig.

Pedagogisk-psykologisk forskning och undervisningsmetodiskt utvecklingsarbete

Forskningen inom barnpsykologien och småbarnspedagogiken är klart underdimensionerad i vårt land. Den psykiska utvecklingen under de

tidigare barnaåren har knappast varit föremål för någon vetenskaplig forskning alls. Viss om än begränsad forskning bedrivs f. n. vid barnpsykologiska forskningsinstitutet vid lärarhögskolan i Stockholm. På grund av knappheten på medel och personal samt kravet att samtidigt ge undervisning och träning av praktikanter blir emellertid forskningen där i hög grad eftersatt.

Det tidigare här omnämnda riksdagsbeslutet om en integration av lekskolor och daghem i en gemensam barnstugeinstitution fattades utan att förslaget var grundat på egentlig forskning kring barnets situation i en kollektiv miljö. Forskningen om den psykiska utvecklingen hos förskolebarn och barn i de lägre skolåldrarna måste därför intensifieras. I andra motioner från vårt håll framläggs därför förslag om en väsentlig utbyggnad av denna forskningsgren. Vi föreslår att utvecklingspsykologien blir självständigt läroämne vid våra universitet och att till en början minst en professur inrättas i detta ämne. Till denna bör en särskild forskningsinstitution knytas. Vårt krav på utredning om problematiken kring barnens första skolgång motiverar också en väsentlig ökning av forskningsinsatser belysande utvecklingen under barndomen likaväl som pedagogiken inom förskolan respektive grundskolans lågstadium samt problem sammanhängande med övergången från den förra till det senare.

Som exempel på forskningsproblem som då måste aktualiseras kan nämnas en experimentell utprovning av ett pedagogiskt program avpassat för barn i här angivna åldrar. Tillämpningen kan antas bli förslag till förändringar såväl av förskolemetodiken som av lågstadiets metodik i vidaste mening.

Skolmognadsbegreppet

Begreppet skolmognad är inte entydigt. Vad vi i allmänhet menar med skolmognad är barnets möjligheter till social anpassning och förmåga att tillgodogöra sig skolmässigt bedriven undervisning, i vårt land anpassad till den kunskapsnivå grundskolans läroplan förutsätter att en normalbegåvad sjuåring skall ha uppnått. Skolmognaden är således till väsentlig del avhängig av nuvarande skolsystem och nedre skolpliktsålder. Om denna ålder genom införande av ett allmänt förskoleår sänks ett år bör också skolmognadsbegreppet undergå viss förändring. Självfallet är en sexåring psykiskt sett inte lika väl utvecklad som en sjuåring. Undervisningen och därmed mognadsbegreppet bör därför avpassas med hänsyn härtill. Forskning behövs även på detta område. Våra nuvarande skolmognadsprov har ofta utsatts för negativ kritik. Man har menat att det inte ligger mycket av värde i dessa prov. Desto angelägnare är det då att forskningen intensifieras även på detta

område och att ett nytt och förnuftigt skolmognadsbegrepp utformas. Forskningen bör därvid inriktas mot den lägre skolinträdesålder vi förordar.

Skolorganisatoriska konsekvenser av sänkt skolinträdesålder

En reform av det slag vi pläderat för i denna motion kan rimligen inte införas på en gång i hela landet. Det statsfinansiella läget kommer inte i en nära framtid att medge det. Dessa frågor måste utredas närmare. Utan tvekan kommer reformen att medföra stor efterfrågan på lärare och lokaler. Det bör därför övervägas att man genom vidareutbildning av förskolans lärare och andra lärargrupper kan skapa underlag för en god lärarförsörjning vid reformens ikraftträdande. Också andra lärarutbildande åtgärder kan under övergångstiden visa sig bli erforderliga att vidta. De konsekvenser ur skolplaneringssynpunkt den av oss förordade reformen medför bör därför i sin helhet bli föremål för utredning.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av förutsättningarna för en successiv sänkning av åldern för inträde i grundskolan eventuellt genom inrättande av en allmän förskola enligt i motionen angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av sådana reformer.

Stockholm den 26 januari 1967

Gunnar Hedlund (cp)

Bertil Ohlin (fp)
